

SPIS RZECZY.

	Str.
§ 1. Wstęp	1

CZĘŚĆ I.

§ 2. Postanowienia traktatów wiedeńskich z r. 1815.

I. Postanowienia traktatów wiedeńskich z r. 1815 . . .	13
II. Wykonanie postanowień traktatów, dotyczących handlowo-ekonomicznej całości i odrębności ziem dawnej Polski	15
III. Właściwe znaczenie przyrzeczeń traktatów co do nadania Polakom instytucyj, mających im zapewnić utrzymanie narodowości	18
IV. Pierwsze naruszenie tych przyrzeczeń w patencie okupacyjnym z 15 maja 1815 r., określającym granice Wielkiego księstwa poznańskiego	25

CZĘŚĆ II.

Epoka względnego równouprawnienia Polaków w księstwie poznańskim (1815—1871 r.)

§ 3. Pogląd ogólny na epokę	29
---------------------------------------	----

✓ Czynniki, decydujące o położeniu prawnopolitycznym Polaków w latach 1815—1871	29
I. Ustrój konstytucyjny Prus od r. 1815	29
II. Ogólny kierunek polityki wewnętrznej państwa pruskiego	31
✓ III. Nastrój opinii publicznej w Niemczech wobec Polaków w latach 1815—1871	32
IV. Oddziaływanie polityki zagranicznej Prus na położenie ludności polskiej	34
V. Rozwój stosunku społeczeństwa polskiego do rządu pruskiego aż do r. 1871	36
VI. Zapatrywania kierujących polityką państwa mężów stanu na kwestję polską i podział na okresy . . .	43
 § 4. A) Czasy namiestnikowstwa ks. Antoniego Radziwiłła (1815—1830)	45
I. Odrębne instytucje narodowe księstwa Poznańskiego .	45
II. Ustrój rządowych władz administracyjnych księstwa	46
III. Udział Polaków w sejmie prowincjonalnym i w różnych władzach administracyjnych (powiaty, miasta i gminy wiejskie) księstwa	47
IV. Udział Polaków w sądownictwie księstwa. Dwujęzyczność sądów poznańskich w myśl ustawy z 9 lutego 1817 r.	48
V. Polityka szkolna rządu pruskiego w latach 1815—1830	51
VI. Uwzględnianie uczuć narodowych Polaków. Założenie Towarzystwa kredytowego ziemskiego w r. 1821 . .	56
 § 5. B) Czasy prezesowstwa Flottwella (od grudnia 1830 do początku 1841 r.)	59
I. Wpływ powstania listopadowego na losy Polaków w zaborze pruskim	59
II. Cele działalności prezesa Flottwella	60
III. Polityka kolonizacyjna Flottwella	62

IV. Polityka językowa Flottwella w ogólności (odprawa sejmowa z 14 kwietnia 1832 r.)	62
V. Rozporządzenie z 14 kwietnia 1832 r. o używaniu języka polskiego w służbie administracyjnej . . .	63
VI. Rozporządzenie z 16 czerwca 1834 r. co do praw języka polskiego w sądownictwie	66
VII. Polityka szkolna Flottwella	66
VIII. Usunięcie wpływu szlachty poznańskiej na administrację, stworzenie instytucji okręgowych komisarzy policyjnych, fundusz na wykupno dóbr polskich	68
IX. Sprawa uwłaszczenia włościan w Poznańskim . .	70
X. Popieranie rozwoju miast i miasteczek księstwa . .	72
XI. Poprawa położenia prawnego żydów	73
XII. Polityka kościelna Flottwella	74

C) Czasy rządów Fryderyka Wilhelma IV (1840—1858)

§ 6. Pogląd ogólny	77
§ 7. 1) Okres zdobyczy narodowych (1841—1843) . . .	78
I. Pogląd na zdobycze narodowe Polaków w pierwszych latach panowania Fryderyka Wilhelma IV	78
II. Stworzenie oddziału katolickiego w pruskim ministerstwie wyznań (w r. 1841) i rozporządzenie z 29 maja 1842 r. co do języka wykładowego w szkołach ludowych i wyższych księstwa	80
III. Ustawy i rozporządzenia językowe z r. 1841, 1845 i 1846 w dziedzinie sądowej	85
§ 8. 2) Okres wrzeń rewolucyjnych (1844—1849) . . .	88
I. Przebieg wrzeń rewolucyjnych w zaborze pruskim aż do procesu Moabitczyków (w r. 1847)	88
II. Przemiany w ustroju konstytucyjnym państwa pruskiego od r. 1847—1851	89
III. Przemiany w ustroju związku niemieckiego od r. 1848 do r. 1851	91

IV. Przebieg ruchu wolnościowego z roku 1848 w Poznaniu	92
V. Sprawa polska na zgromadzeniu narodowym niemieckim w Frankfurcie	98
VI. Sprawa narodowej reorganizacji księstwa Poznańskiego i sprawa konstytucyjnego poręczenia praw narodowych w sejmie pruskim	100
VII. Rzut oka na położenie narodu polskiego na Górnym Śląsku przed r. 1848 i rozwój polskiej szkoły ludowej na Śląsku od r. 1848—1872	105
§ 9. 3) Okres reakcji (1850—1858)	109
I. Ogólna charakterystyka okresu	109
II. Rozporządzenie z 11 marca 1850 r. o prawie zgromadzania i stowarzyszania się i rozwiązanie »Ligi polskiej«	111
III. Rozporządzenie prasowe z 5 czerwca 1850 r. i znieszenie niezależnej prasy polskiej	111
IV. Upadek ekonomiczny wielkiej własności polskiej i stworzenie nowego (niemieckiego) towarzystwa kredytowego dla księstwa Poznańskiego	112
V. Nadużycia rządowe przy wyborach do sejmiku pruskiego z r. 1855	114
VI. Machinacje rewolucyjne dyrektora policji poznańskiej Bäremsprunga w r. 1858	116
VII. Ukończenie dzieła uwłaszczenia włościan w Poznaniu	116

§ 10. D) Pierwszych 13 lat rządów Wilhelma I (1858—1871) a równocześnie pierwszych 9 lat ministerstwa Bismarka (1862—1871)	120
I. Rozwój polityczny Prus, tudzież rozwój stosunków w Poznaniu od r. 1858 do r. 1860	120
II. Rozwój stosunków politycznych w Prusiech w roku 1861 i 1862 aż do powołania ministerstwa Bismarka (24 września 1862 r.)	121

III. Program polityczny Bismarka i stanowisko jego wobec powstania styczniowego z r. 1863	122
IV. Rozwój stosunków politycznych w Prusiech od roku 1863 aż do r. 1867	125
V. Sprawa wcielenia księstwa Poznańskiego do związku północno-niemieckiego w r. 1867, a do Rzeszy niemieckiej w r. 1871	127
VI. Położenie narodu polskiego w Prusiech od r. 1866 do r. 1871	130
VII. List Bismarka do ministra hr. Eulenburga z 7 lutego 1872 r., zapowiadający erę polityki eksterminacyjnej wobec Polaków	132

CZĘŚĆ III.

Epoka polityki eksterminacyjnej wobec Polaków (od r. 1872)

§ 11. Pogląd ogólny na całą epokę	137
I. Zmiana w nastroju opinii publicznej w Niemczech i w rozwoju stronnictw niemieckich. Skład sejmu pruskiego i sejmu rzeszy niemieckiej od roku 1870 do r. 1908	137
II. Mężowie stanu, decydujący o kierunku polityki rządu pruskiego po r. 1871	141
III. Ogólny pogląd na przebieg polityki polskiej rządu po r. 1871	143

A) Polityka antypolska Bismarka za czasów walki kulturowej (1872—1885)

§ 12. I. Ogólny pogląd na walkę kulturową i związek jej z polityką antypolską Bismarka	146
--	-----

I. Przyczyny walki kulturalnej według słów Bismarka a w rzeczywistości	146
II. Przebieg walki kulturalnej w ziemiach polskich . . .	149
§ 13. II. Zniszczenie praw językowych ludności polskiej	152
I. Zniesienie oddziału katolickiego w pruskiem ministerstwie wyznań (1871) i ustawa o nadzorze szkolnym (1872)	152
II. Zapowiedź usunięcia języka polskiego z szkoły i urzędów w mowie Bismarka z 9 lutego 1872 r.	154
III. Zgermanizowanie szkolnictwa średniego w latach 1872—1874 i opór arcybiskupa ks. Ledochowskiego	154
IV. Zgermanizowanie szkolnictwa ludowego na Śląsku Górnym w r. 1872 (str. 157), w Prusiech wschodnich i zachodnich w lipcu 1873 r. (str. 159) i w Poznaniu w październiku 1873 r. (str. 160) . . .	157
V. Usunięcie języka polskiego z sądownictwa i z administracji państwowej i samorządnej. (Ustawa pruska o języku urzędowym władz z r. 1876, ustawa rzeszy o organizacji sądownictwa z r. 1877 i skutki tych ustaw dla ludności polskiej)	162
VI. Kwestya języka sądowego w sejmie rzeszy po roku 1877 i postanowienia językowe ustawy o sądownictwie niespornem z r. 1898 i innych rozporządzeń przez rzeszę wydanych	168
§ 14. III. Ograniczenie praw obywatelskich ludności polskiej	172
I. Prześladowanie języka polskiego w sferze praw osobistych jednostek	172
II. Niemczenie imion i nazwisk polskich, sprawa prowadzenia ksiąg stanu cywilnego	172
III. Niemczenie nazw polskich gmin i miejscowości . .	174
IV. Polityka rządu co do doboru urzędników publicznych w ziemiach polskich	175
V. Prześladowanie polskiego nauczycielstwa ludowego	176

VI. Prześladowanie prasy polskiej, stowarzyszeń i zgromadzeń polskich	177
VII. Wyłączenie księstwa Poznańskiego przy zaprowadzeniu w Prusiech instytucyj rzeczywiście samorządnych w r. 1872 i 1875	178

§ 15. B) Początek walki eksterminacyjnej rządu pruskiego z ludnością polską (1885—1890) 181

I. Zaniechanie walki kulturalnej i sprawa obsadzenia arcybiskupstwa gnieźnieńskiego po ustąpieniu ks. kardynała Ledochowskiego	181
II. Przyczyny tem zacieklejszego zwalczania Polaków po ukończeniu walki kulturalnej	183
III. Dyskusya co do doboru środków walki antypolskiej w r. 1884 i początek walki eksterminacyjnej w roku 1885 i 1886	184
IV. Pogląd systematyczny na środki walki antypolskiej rządu w latach 1885—1890	186
V. Rozporządzenie z 26 marca 1885 r. i rugi pruskie .	188
VI. Ustawa kolonizacyjna z 26 kwietnia 1886 r. str. 189 1) Powstanie tej ustawy str. 189, 2) najważniejsze jej postanowienia str. 191, 3) skład komisji kolonizacyjnej str. 193, 4) praktyka komisji kolonizacyjnej w latach 1886—1890 str. 193	189
VII. Środki germanizacyjne na polu szkolnictwa ludowego str. 197. 1) Ustawa z 6 maja 1886 r. o karach za nieuczęszczanie do szkoły str. 197, 2) ustawa z 4 maja 1886 r. o uzupełniających szkołach przemysłowych str. 198, 3) ustawa z 15 lipca 1886 r. o nominacji i stosunkach służbowych nauczycieli szkół ludowych str. 199, 4) rozp. z 7 września 1887 o zniesieniu nauki języka polskiego w szkołach ludowych str. 201	197
VIII. Usunięcie polskiego wykładu religii i ograniczenie	

nadobowiązkowej nauki języka polskiego w szko- łach wyższych	202
IX. Wydatki państwa na cele niemieckiego szkolnictwa ludowego w ziemiach polskich Prus	203
X. Przystosowanie ustroju administracyjnego do celów polityki germanizacyjnej	206
* XI. Ucisk administracyjny, stosowany wobec ludności polskiej	208

§ 16. C) Era polityki ugodowej za kanclerstwa Capri- viego (1890—1894)

I. Dlaczego trwała era polityki ugodowej tak krótko?	211
II. Przebieg polityki ugodowej w latach 1890—1895	212
III. Koncesje uzyskane przez Polaków w tych latach: 1) zaniechanie wydań i otworzenie granic dla pol- skich robotników sezonowych str. 215, 2) nominacja ks. Stabilewskiego arcybiskupem str. 215, 3) rozp. ministrów hr. Zedlitz z r. 1891 i Bossego z r. 1894 w sprawie nauki języka polskiego i polskiego wy- kładu nauki religii str. 216, 4) stosunek rządu do związku polskich spółek zarobkowych i historia tych spółek str. 218	215
* IV. Stosunek rządu do Polaków w sprawie walki o zie- mię: 1) Walka społeczeństwa polskiego z komisją kolonizacyjną w latach 1886—1890, str. 221, 2) Ustawy o włościach rentowych z r. 1890 i 1891, str. 224. 3) Współpracownictwo polskich instytu- cyj parcelacyjnych z rządową komisją jeneralną w Bydgoszczy, str. 226. 4) Cyfrowy wynik walki z komisją kolonizacyjną w latach 1886—1890 i 1891 do 1894 str. 228	221

§ 17. D) Lata stopniowego wznawiania polityki ekster- minacyjnej (1894—1897)

I. Powstanie »związku wszechniemieckiego« (kwiecień 1894 r.) i nagonka antypolska w prasie niemieckiej; mowy antypolskie Bismarka (wrzesień 1894 r.) i mowa toruńska cesarza Wilhelma II (22 września 1894 r.), założenie towarzystwa hakatystycznego (28 września 1894 r.)	22
II. Pogodzenie się cesarza z Bismarkiem i zmiana kursu w polityce polskiej rządu pruskiego	23
III. Ogólna charakterystyka praktyki antypolskiej władz administracyjnych	23
IV. Najważniejsze zarządzenia antypolskie rządu w dziedzinie administracyjnej, str. 237. 1) Postępowanie rządu wobec zakonów i fundacyj polskich, str. 237. 2) Zwrot antypolski w działalności komisji jeneralnej w Bydgoszczy, str. 238. 3) Rozporządzenie co do barw księstwa Poznańskiego, str. 240. 4) Rozwiązanie zgromadzeń, obradujących w języku polskim, str. 240. 5) Zwalczenie związku polskich spółek zarobkowych str. 242	237
V. Ustawy narodowo-politycznego znaczenia uchwalone w latach 1895—1897 i projekt nowej ustawy o stowarzyszeniach i zgromadzeniach	245
VI. Wydatki skarbu państwa w celach antypolskich w r. 1897	246

E) Era polityki hakatystycznej (od r. 1898).

§ 18. Pogląd ogólny na przyczyny i środki hakatystycznej polityki rządu pruskiego	250
I. Podstawowe poglądy i historia hakatyzmu w Niemczech (Leopold Gerlach, Henryk Treitschke, Masow, Ernest Hasse i jego system polityki hakatystycznej)	250
II. A) Chęć zgermanizowania Polaków ze względu na pol-	

tykę światową i przyszłą ekspansję Niemiec jako właściwy powód polityki antypolskiej, str. 260. B) Wzrost świadomości narodowej ludności polskiej, jej szybki wzrost liczebny i postępy Polaków na polu gospodarczym jako dalsze drugorzędne przyczyny polityki antypolskiej rządu str. 264	260
III. Tak zwane »niebezpieczeństwo polskie« i inne powtarzane li tylko w celach agitacji antypolskiej argumenty rządu i stronnictw hakatystycznych	271
IV. Pogląd chronologiczny na przebieg i dobór środków walki rządu pruskiego z Polakami od r. 1898	275
V. Początki polityki hakatystycznej w dziedzinie stosunków ekonomicznych i w praktyce władz administracyjnych pod naczelnem kierownictwem ministra Miquela (1898—1901)	278
VI. Początki głośnej i wyzywającej polityki hakatystycznej pod wpływem ministra Rheinbarena (1901—1904)	282
VII. Era ustaw wyjątkowych na wszystkich polach walki antypolskiej (od r. 1904)	288
VIII. Pogląd systematyczny na dobór środków polityki antypolskiej rządu od r. 1898	290
§ 19. I. Komisja kolonizacyjna i walka o ziemię w zaborze pruskim	291
I. Dlaczego decyduje walka o ziemię o naszej przyszłości narodowej w zaborze pruskim	291
II. Cofanie się polskiej własności ziemskiej w Poznaniu a) w latach 1815—1860, str. 293, b) w latach 1860—1885, str. 295, c) w latach 1886—1896, str. 298, i czynniki przygotowujące zmianę na lepsze: 1) zniżka cen zbożowych, str. 299, 2) podwyższenie się zarobków, str. 299, 3) emigracja, str. 300, 4) Kółka rolnicze i polskie spółki kredytowe, str. 303, d) zdobycze Polaków w walce o ziemię po r. 1896 str. 306	293

III. Pogląd na treść ustaw kolonizacyjnych z r. 1898, 1902 i 1908	309
IV. A) Ile kupiła komisya kolonizacyjna ziemi od wielkich właścicieli Niemców i Polaków? str. 314. Przyczyny odporności wielkiej własności polskiej po r. 1895, 1) w ogólności, str. 314, 2) działalność związku ziemian, str. 316, 3) wzrost cen ziemi . . .	317
B) Ile kupiła komisya kolonizacyjna ziemi od włościan? Polscy sprzedawczycy włościanie i drobne banki parcelacyjne polskie	320
V. A) W których powiatach zakupiła komisya najwięcej ziemi?	323
B) Plan kolonizacyjny komisyi i trudności przeprowadzenia go po r. 1902	324
VI. 1) Szkody wyrządzone przez komisję kościołowi katolickiemu, str. 326. 2) Pochodzenie kolonistów, str. 327. 3) Sposób zakładania kolonij, str. 327. 4) Obszar gospodarstw, utworzonych przez komisję, str. 328. 5) Jakimi korzyściami cieszą się koloniści i koszta kolonizacyi, str. 331. 6) Zależność prawna, ekonomiczna i finansowa kolonisty od komisyi i skutki narodowe tej zależności str. 335 . . .	326
VII. Bilans działalności komisyi pod względem narodowym	336
VIII. Środki stosowane przez rząd celem narodowego zabezpieczenia niemieckiej własności ziemskiej . . .	340
A) Regulacya niemieckiej własności włościańskiej . . .	340
B) 1) Fundusz domen i lasów państwowych, str. 342. 2) Tworzenie niemieckich fideikomisów i majortów. str. 343. 3) Regulacya wielkich właścicieli Niemców str. 344	342
IX. Nowe ustawy (z r. 1900 i 1905) o tworzeniu włości rentowych, działalność komisyi jeneralnej w Bydgoszczy i narodowe jej wyniki	344
X. Akcya obronna ludności polskiej. A) Przewrót w pol-	

skiej technice parcelacyjnej, str. 347. B) Przyczyny naszej wyższości w walce o ziemię, str. 349. C) Postanowienia ustawy z r. 1876 o tworzeniu nowych osad, str. 351. D) Wprzagnięcie kapitału niemieckiego w usługi parcelacji polskiej, str. 353. E) Polskie i niemieckie spółki i spekulanci parcelacyjni. Zastugi Biedermanna str. 353 347

XI. Nowela z 10 sierpnia 1904 r. do ustawy o tworzeniu nowych osad jako pierwsza ustawa wyjątkowa na wielką skalę. A) Powody uchwalenia tej ustawy, str. 355. B) Najważniejsze postanowienia tej ustawy, str. 358. C) Skutki nowej ustawy w praktyce . 360

XII. Ustawa o wywłaszczeniu z 20 marca 1908 r. jako druga ustawa wyjątkowa na wielką skalę 361

A) Powody wydania tej ustawy. 1) Wpływ działalności komisji kolonizacyjnej na wzrost ludności niemieckiej w latach 1900—1905, str. 361. 2—6) Inne powody 364

B) Walka o najważniejsze postanowienia ustawy w sejmie pruskim 366

C) Postanowienia ustawy co do samego przeprowadzenia wywłaszczenia 368

D) Przypuszczalny wpływ ustawy na dalszy przebieg walki o ziemię 369

§ 20. II. Środki stosowane celem wzmocnienia żywiołu niemieckiego w miastach 370

I. Czynniki decydujące o rozwoju narodowym miast księstwa i Prus zachodnich w latach 1815—1867 . 370

II. Rozwój żywiołu polskiego w miastach księstwa w latach 1867—1898 373

III. Pogląd ogólny na środki polityki germanizacyjnej w miastach po r. 1898 376

IV. Pobudki i środki działania polityki podniesienia^e ekonomicznego i kulturalnego prowincyj wschodnich Prus w ogólności 377

V. Hakatyści i minister Miquel jako główni inicjatorowie »polityki podniesienia«	379
VI. Akcja rządu pruskiego celem przekształcenia miasta Poznania w ognisko życia niemieckiego na wschodzie (biblioteka cesarza Wilhelma, muzeum cesarza Fryderyka, instytut higieniczny, teatr miejski, zniesienie rejonu fortecznego w mieście Poznaniu, akademii królewska i rezydencja królewska w Poznaniu i t. d.)	382
VII. Wydatki na wzmocnienie żywiołu niemieckiego w innych miastach (Gdańsk, Bydgoszcz, Toruń)	388
VIII. Wydatki państwa na cele komunikacyjne w Poznaniu i w Prusiech zachodnich	389
IX. Popieranie rozwoju rolnictwa i wielkiego przemysłu niemieckiego	392
X. Fundusz dyspozycyjny naczelników prezesów	394
XI. Dodatki kresowe i dodatki na wychowanie dzieci urzędników	397
XII. Budowanie domów mieszkalnych dla urzędników jako dalszy środek kolonizacji urzędniczej	400
XIII. Dodatki kresowe i remuneracje germanizacyjne nauczycieli szkół ludowych	402
XIV. Dodatki kresowe urzędników pocztowych i wojskowych	403
XV. Wpływ powyższych środków germanizacyjnych na rozwój narodowy miast	405
§ 21. III. Wstrzymanie napływu ludności polskiej z zagranicy	407
I. Wydalanie Polaków, poddanych austriackich i rosyjskich	407
II. Brak robotników w Niemczech i rozwój polskiej migracji sezonowej. Postanowienia policyjne, ograniczające przyływ polskich robotników sezonowych	408
III. Techniki pruskie wobec studentów z Królestwa i Rosji	414

§ 22. IV. Tamowanie wzrostu liczby krajowej ludności polskiej	415
I. Pogląd ogólny na środki stosowane przez rząd celem zatamowania wzrostu ludności polskiej . . .	415
II. Wypieranie ludności polskiej z siedzib ojczystych przez komisję kolonizacyjną	417
III. Wykluczanie robotników polskich od pracy zarobkowej w niektórych ważnych gałęziach produkcji . .	419
IV. Bojkotowanie Polaków przez rząd pruski i armię niemiecką	420
§ 23. V. Prześladowanie prasy polskiej, polskich stowarzyszeń i zgromadzeń	423
I. Prześladowanie prasy polskiej	423
II. Prześladowanie polskich stowarzyszeń o celach czysto ekonomicznych	426
III. Prześladowanie polskich stowarzyszeń śpiewackich, akademickich, sokolich, strzeleckich	429
IV. Prześladowanie polskich zgromadzeń, pochodów, zjazdów naukowych i t. d.	432
V. Próby usunięcia polskiego języka obrad z zgromadzeń publicznych w drodze administracyjnej . . .	434
§ 24. VI. Zniszczenie, wzgl. ograniczenie prawa zgromadzania i zrzeszania się ludności polskiej w r. 1908	435
I. Geneza i najważniejsze postanowienia niemieckiej ustawy o stowarzyszeniach z 15 maja 1908 r. . .	435
II. Postanowienia językowe tej ustawy o statutach polskich stowarzyszeń politycznych	439
III. Postanowienia pierwotne projektu tej ustawy o języku rozpraw na zgromadzeniach publicznych i motywa tych postanowień	440
IV. Obecnie obowiązujące postanowienia ustawy (§ 12) o języku rozpraw na zgromadzeniach publicznych	444
V. Krzywda, wyrządzona tymi postanowieniami narodowi polskiemu	447

§ 25. VII. Ucisk germanizacyjny na polu językowym	454
I. Pogląd ogólny	454
II. Szkoła jako podstawowe narzędzie germanizacji . .	455
III. Niemczenie dzieci w wieku przedszkolnym . . .	456
IV. Niemczenie osób nieletnich, moralnie zaniedbanych	457
V. Uniemożliwienie polskiej nauki prywatnej	458
VI. Walka z językiem polskim w szkołach ludowych publicznych. Polska nauka religii, str. 461. Przyczyny usuwania wykładu polskiego w nauce religii, str. 462. Sposoby usuwania wykładu polskiego w nauce religii, str. 464. Sprawa wrzesińska w r. 1901, str. 466. Strejk polskich dzieci szkolnych w r. 1906 i 1907 .	470
VII. Ulepszenia w szkolnictwie ludowym zaboru pruskiego w celach germanizacyjnych, str. 475. Przyczyny tych ulepszeń, str. 475. Budowa nowych szkół ludowych, str. 478, i nowych seminariów nauczycielskich, str. 479, tudzież zakładanie nadzwyczajnych kursów przygotowawczych dla nauczycieli str. 480, podwyższenie płac nauczycielskich, str. 480, hojne wyposażenie szkół z młodzieżą polską w środki nauki pogładowej str. 481	475
VIII. Ustawa o szkolnictwie ludowym z r. 1906	482
IX. Szkoły uzupełniające	484
X. Gimnazyja i inne szkoły wyższe, (rozp. z 31 grudnia 1900 r., proces toruński z r. 1901 i t. d.)	485
XI. Prześladowanie wszelkich czynników polskiej świadomości narodowej	488
XII. Armia jako środek germanizacji	489
XIII. Kościół a germanizacja. A) Liczba i rozsiadlenie polskiej ludności katolickiej i ewangelickiej, str. 491, B) Liczba i rozsiadlenie niemieckiej ludności katolickiej i ewangelickiej i tworzenie nowych parafij niemiecko-katolickich i niemiecko-ewangelickich kościołem państwa, str. 494. C) Przyczyny germanizo-	

wania się polskiej ludności ewangelickiej, str. 496.	
D) Stosunek rządu do kościoła katolickiego i stosunek tego kościoła do ludności polskiej w różnych dycecezyach katolickich Prus, str. 497. E) Starcia między rządem i kościołem w dycecezy poznańskiej, str. 500. F) Liczba zgermanizowanych Polaków katolików w latach 1890—1900 str. 502 . . .	491
XIV. Germanizacya za pomocą języka urzędowego instytucyj rządowych i samorządnych. A) Sady rozjemcze, str. 503. B) Ruch pocztowy str. 504 . . .	503
XV. Germanizacya polskich imion i polskich nazw miejscowych. A) Imiona polskie, str. 506. B) Polskie nazwy miejscowe str. 507	506
XVI. Prześladowanie języka polskiego w życiu codziennym (w kopalniach, na firmach sklepowych, w aptekach, teatrze amatorskim i t. d.) osób prywatnych i funkcyonaryuszy publicznych narodowości polskiej	509
§ 26. VIII. Nadużywanie administracyi i sądownictwa w celach antypolskich	514
I. Zamiary dopasowania organizacyi władz administracyjnych do celów walki antypolskiej i stworzenie rejencyi olsztyńskiej	514
II. Dobór urzędników w ziemiach polskich i środki wykluczenia Polaków od sprawowania jakichkolwiek funkcyj w administracyi państwowej i w samorządzie. Sprawa składu sejmików powiatowych w Poznańskim	515
III. Rozporządzenie z 12 kwietnia 1898 r. o obowiązkach niemiecko-narodowych funkcyonaryuszy publicznych w ziemiach polskich	520
IV. Wpływ rozporządzenia z 12 kwietnia 1898 r. na los funkcyonaryuszy publicznych	522
V. Wpływ tego rozporządzenia na los ludności polskiej, nadużycia władz administracyjnych i sądów	525

§ 27. IX. Pogląd na koszta pieniężne polityki antypolskiej w latach 1898—1907	528
---	-----

CZĘŚĆ IV.

§ 28. Wpływ polityki rządowej na rozwój narodowy ludności polskiej w zaborze pruskim	535
I. Uwagi ogólne. Bilans naszych zysków i strat ze względu na cyfrę ludności polskiej	537
II. Źródła pruskiej statystyki narodowościowej	538
III. Rozwój liczebny ludności polskiej w całym państwie pruskim w latach 1858—1905	538
IV. Rozwój liczebny ludności polskiej w księstwie Poznańskim w latach 1816—1905	540
V. Rozwój liczebny ludności polskiej w Prusiech zachodnich w latach 1816—1905	551
VI. Rozwój ludności polskiej na Pomorzu w latach 1858 do 1900	557
VII. Rozwój ludności polskiej w Prusiech wschodnich od r. 1825—1905	558
VIII. Rozwój ludności polskiej na Śląsku górnym i w rejencji wrocławskiej od r. 1858—1905	560
IX. Rozwój uświadomienia narodowego ludności polskiej w świetle cyfr statystyki wyborczej	563
X. Struktura ekonomiczno-społeczna ludności polskiej w Poznaniu na podstawie cyfr spisu zawodowego z r. 1895	566
XI. Bilans ogólny	568